

Қаңбақ шал

*Бар екен де, жоқ екен,
Ертек-ертек ерте екен.
Ешкілері бөрте екен,
Қырғауылы қызыл екен,
Құйрық жүні ұзын екен.*

Бұрын, бұрын, бұрында Қаңбақ шал деген шал болыпты. Мал мен басқа зар болыпты. Кедейліктен шықпапты. Ол ау салып, балық ұстап, тамақ асырапты. Жел соқса, шал домалап жөнеледі екен. Содан оған Қаңбақ шал деп ат қойылған екен.

Күн сайын ауына ілінген екі балығының біреуін бір түлкі әлім-жеттік қып тартып жей береді екен. Түлкінің қорлығына шыдай алмай, шал бір күні екінші жерге көшем деп, дүние-мүлкін арқалап жолға шығыпты. Шаршаған соң оны бір жерге көміп кетіпті; бір жерге елдің сойған малынан жинап алған ішек-қарнын көміп кетіпті; бір жерге қарындағы айранын көміп кетіпті. Жүктің салмағымен Қаңбақ шал ұшып кетпей келеді. Жүктен арылған соң, желмен ұшып, бір жерге түсіпті. Қараса, бір дәу екі тауды біріне-бірін шақпақ қылып, ұрып тұр екен.

Дәу:

– Қайда бара жатқан шалсың? Кел, екеуміз күш сынасайық! – деп, қазандай бір қара тасты көтеріп, аспанға лақтырып жібереді де қайта қағып алып:

– Ал, шал, сен де осылай қақпақыл етші! – дейді.

Шал сасып, қайтерін білмей, тасты құшақтап аспанға бір, тасқа бір қарап, күнімен тұрады.

Сонда дәу:

– Е, неғып тұрсың? Лақтыр! – дейді.

Шал тұрып:

Ördögszekér apó

*Egyszer volt, hol nem volt,
Ez a mese ősidőkre nyúlik vissza,
Akkoriban a kecskék szőrösek voltak,
A fácánok pedig vörösek voltak,
És a farktollaik hosszúak voltak.*

Réges-régen élt egy Ördögszekér apó nevű öregember. Jósággra és egyebekre vágyott, de a szegénységből nem tudott kivergődni. Hálóját kivette halat fogott, így szerezte élelmét. Ha fújta a szél felkapta az öregembert, és görgette magával. Emiatt kapta az Ördögszekér apó nevet.

Minden nap mindössze két hal akadt a hálójába, ebből az egyiket egy róka mindig erővel megszerezte, és megette. Az öregember tovább nem tudta elviselni a róka tetteit, ezért egy nap úgy határozott, hogy elköltözik máshová. Hátára vette minden vagyonát, és útnak indult. Miután elfáradt, a terhét a földbe rejtette. Elásta a falu népe által levágott állatok belsősegeit is, máshová pedig egy tömlő aludttejet. Terhének súlya miatt Ördögszekér apó nem tudott a széllal repülni, ezért megszabadult tőle, majd a szél hátára ült, és leereszkedett valahol. Látja ám, hogy ott egy óriás két hegyet ütöget egymáshoz.

– Hová tartasz, öregember? Gyere, mérjük össze az erőnket! – szólította meg az óriás, és felemelt egy üst nagyságú fekete követ, az égre dobta és elkapta. – Rajta öregember, csináld te is utánam! – mondta.

Az öregember összezavarodott, nem tudta, hogy mit tegyen, a követ két kézzel átfogva hol az égre, hol a kőre nézett, naphosszat csak állt ott. Végül az óriás megunt a várakozást:

– Hé, mit állsz ott? Dobjad már! – mondta. Az öregember azonban csak állt tovább.

– Ha az égre dobnám, az ég megfordulna és a földre esne, ha a

– Аспанға лақтырсам, «аспан айналып жерге түседі-ау! – деп, жерге қақпай түсірсем, жер ортасынан ойылып түсе ме?» – деп, қауіп қылып тұрмын! – дейді.

Сонда дәу келіп, шалдың қолынан ұстай алады да:

– Ақсақал, лақтырмай-ақ қой, текке қырыламыз! – деп жалынып қойғызады.

Дәудің ақылы тайыздығын біліп, шал ерленіп дәуге:

– Кел, жердің ішек-қарнын шығарайық! – дейді.

Дәу жүгіріп келіп, жерді теуіп қалады. Жер тізеден ойылады. Ештеңе шықпайды. Шал өзі бұрын көміп қойған, қан-жыны арылмаған ішек-қарын жатқан жерді жүгіріп барып, теуіп қалса, ішек-қарын шыға келеді. Дәу қорқады.

Сосын шал:

– Кел, енді жердің миын шығарайық, – дейді.

Дәу пәрменімен, келіп, жерді теуіп қалады. Жер тағы да тізеден ойылады. Ештеңе шықпайды. Шал манағы айранын көміп кеткен жерді жүгіріп барып теуіп қалса, бырқ етіп айран шыға келеді. Дәу одан бетер қорқады. «Мына шал не деген орасан күшті», – деп, шалдың айтқанын істей береді. Ақыры шал онан қалай құтыларын білмей:

– Енді қайт! Ертең бізге қонаққа кел, – дейді.

Дәу:

– Жарайды, – деп кетіп қалады.

Шал үйіне келіп кемпіріне:

– Ертең дәу қонаққа келеді, – дегенде:

– Ойбай, немізді береміз? – деп сасады кемпір. Шал тұрып:

– Ертең дәу келеді. Мен есіктің алдында отырармын. Сонда сен оның көзінше: «Не істеймін, шал?» – деп маған қара, мен не десем, соны істемекші болып, пышақты алып тұра ұмтыл, – деп, кемпіріне үйретіп қояды.

Ертеңіне үш дәу келеді, досының үйінде отырады. Сол кезде кемпір отырып:

– Шал, нені асамын, үйдегі қонаққа? Түк жоқ, – депті.

Сонда шал тұрып:

földhöz vágnám, félek a föld közepén kettéválna – mondta.

Erre az óriás odament, és megragadta az öregember karját:

– Apó, akkor ne dobjad, nehogy meghaljunk! – könyörgött neki, és lerakatta vele a követ. Mivel ismerte az óriás lassú észjárását, az öregember felbátorodva így szólt hozzá:

– Gyere, vegyük ki a föld beleit! – mondta.

Az óriás nekifutott és dobbantott. Térdig süllyedt a földbe, de semmi nem tűnt elő. Az öregember oda futott, ahol korábban eltemette a még véres belsősegeket, dobbantott, és a belsőség kifordult. Az óriás megijedt. Majd így szólt az öregember:

– Gyere, most a föld agyvelejét vegyük ki! – mondta.

Az óriás összeszedte minden erejét, és dobbantott. Újra térdig süllyedt a földbe, de semmi nem bukkant elő. Az öregember oda futott, ahová előzőleg az aludttejet eltemette, dobbantott, és bugyborékolva tört elő belőle az aludttej. Erre az óriás még jobban félni kezdett tőle. „Hogy milyen erős ez az öregember!” – gondolta, és mindent megtett, amit az öregember mondott neki. Végül az öregember nem tudta hogyan szabaduljon meg tőle, és így szólt hozzá:

– Most menj el! Holnap pedig gyere el hozzánk vendégségbe.

– Rendben – válaszolta az óriás, és elment.

Amikor az öregember hazaért, így szólt az öregasszonyhoz:

– Holnap az óriás vendégségbe jön hozzánk.

– Ó, jaj, mit fogunk neki adni? – kérdezte kétségbeesve az öregasszony.

– Holnap amikor eljön az óriás, én az ajtó elé fogok ülni. Amint őt meglátod, kérdezd meg tőlem: „Mit tegyek, apó?” Erre én azt felelem: „fogd a kést és támadj rájuk!” Majd tégy úgy, mintha megcsinálnád, amit mondok – tanította a feleségét az öregember.

Másnap eljött a három óriás, és leültek a barátjuk házában. Ekkor az öregasszony is leült, és így szólt:

– Apó, mit főztek a vendégeknek? Semmi nincs itthon!

Mire az öregember:

– A legelső óriásnak a fejét, a középsőnek a mellét főzd meg, ha még így sem elég, magát az óriás barátomat főzd meg! – mondta, az ö-

– Басқы дәудің басын ас, органшы дәудің төсін ас, ол жетпесе, досым дәудің өзін ас! – дегенде, кемпір пышағын алып, тұра ұмтылады.

Үш дәу тырым-тырақай қаша жөнеледі. Досы лашық үйін басымен көтеріп, алып кетеді. Шал айқайлап:

– Әй, досым, лашығымды тастап кет! Қайда барсаң да, құтылмайсың! – дейді.

Дәу лашықты тастай сала қашып бара жатса, баяғы әлімжеттік қып балығын тартып жей беретін түлкі жолығады.

Тақсыр, қайда қашып келесің? – дейді түлкі.

– Бір пәле шалдың қырсығынан құтыла алмай қашып келеміз, – дейді дәулер.

Түлкі:

– Сол Қаңбақ шалдан қорқып жүрсіндер ме?

– Менімен жүр, мен сенің өшінді алып берейін, – деп, дәуді ертіп, шалды іздеп қайта келе жатса, шал лашықтың жанында тұр екен. Түлкінің ертіп келе жатқанын көріп, шал айғай салады:

– Ей, түлкі-ау? Арғы атаңда алты атамның құны бар, бергі атаңда бес атамның құны бар, өзінде бітіспейтін кегім бар еді, үш дәуді соның үшін бергелі келе жатырсың ғой! Бәрібір онымен бітпеймін! – деп дауыстайды.

Сонда дәу қорқып: «Бұл бізді сол аталарының құнына беруге алдап алып келе жатыр екен ғой!» – деп ойлап, түлкіні құйрығынан алып жерге бір ұрып өлтіріп, алды-артына қарамастан қаша жөнеледі. Сөйтп, Қаңбақ шал дәулер мен түлкіден осылай құтылған екен дейді.

regasszony pedig vette a kést, és rohant feléjük.

A három óriás fejvesztve menekülni kezdett. Az apó barátja a kunyhót felemelte a fejével, úgy szaladt. Az öregember utána kiáltott:

– Ej, barátom, dobd el a kunyhómat! Bárhová is mész, nem menekülsz előlem! – mondta.

Az óriás menekülés közben eldobta a kunyhót. Egyszer csak eléjük toppant az a róka, amelyik korábban az öregtől megszerezte a halakat.

– Uraságok, hát ti hová futtok? – kérdezte a róka.

– Egy gonosz öregember haragjától nem tudunk megszabadulni, előle futunk – felelték az óriások.

– Csak nem attól az Ördögszekér apótól ijedtetek így meg? Gyertek velem, én majd megfizetek neki helyettetek – mondta a róka, és az óriások élén az öregember nyomába eredt. Amikor rátaláltak, az öregember épp a kunyhója mellett állt. Ahogy meglátta, hogy a róka jön az élükön, odakiáltott:

– Ej, róka! A távoli ősödön hat ősömet, a közeli ősödön öt ősömet kell megbosszulnom, rajtad végtelen bosszúm van, a három óriást emiatt hozod hát! Teljesen mindegy, én nem békülök meg!

Erre az óriás megrémült: „Ez becsapott minket, azért hozott ide, hogy az ősei miatti bosszú elejét vegye!” – gondolta, és a rókát megragadta a farkánál fogva, és úgy vágta földhöz, hogy az abban a pillanatban kilehelte a lelkét, majd az óriás hátra sem nézve futni kezdett. Így szabadult meg Ördögszekér apó egyszerre az óriásoktól és a rókától is.